

Токар Маріан Юрійович,
к.і.н., доц., докторант кафедри державного управління,
Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Львів
ORCID 0000-0001-8426-4481

УДК 323.2 (477) + 061.2 : 321.01

doi: 10.34213/ap.19.01.03

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДЕРЖАВИ

Зроблено спробу актуалізувати питання забезпечення концептуальної єдності управлінської діяльності громадських організацій та держави. Зосереджено увагу на ефективній співпраці громадських організацій з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами та належній підтримці в змісті державної політики сприяння розвитку громадських організацій в Україні. Запропоновано авторський "метод взаємного сприяння", який спрямований на зростання рівня взаємності, при якому інституціональна єдність стала б пріоритетним напрямом державної політики.

Ключові слова: метод взаємного сприяння, держава, громадянське суспільство, громадські організації.

Постановка проблеми. Сьогодні існує чимало перепон для ефективної реалізації перспективних планів розвитку демократичних відносин в Україні та інтеграційних мотивів влади й суспільства у вирішенні першочергових державотворчих завдань. Частково застарілий стиль управління зі стереотипними бюрократичними й формально відповідальними наслідками, корупційною системністю, залишається по-сьогодні ще не викореним явищем і лягає важким тягарем на покоління молодих та ініціативних управлінців, керівників громадських організацій та державних установ. Така ситуація змушує до пошуку нових і ефективних шляхів модернізації державної уваги до проблем розвитку управлінських взаємин держави і суспільства, ролі громадянського суспільства в житті держави загалом, з метою послідовного і, найголовніше, усвідомленого та скоординованого поступу всіх суб'єктів державно-суспільних відносин на шляху реалізації державотворчих цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана тема постійно актуальна, оскільки, як вказує у одній із своїх монографій П. Петровський, "сьогодні Україна перебуває на стадії трансформування командно-адміністративного управління радянського зразка в сучасну систему демократичного врядування" [4, с. 110]. Тому питання єдності управлінської діяльності інституцій громадянського суспільства та держави стає дедалі більше популярним у наукових колах. Зокрема, значний інтерес викликають матеріали про подібний зарубіжний досвід [1], інституціональну складову цього процесу [6], вплив громадських інституцій на формування державної політики [7]. Праці І. Черленяка [8], Є. Шахненко [9], Р. Шварц [10], розкривають теоретико-методологічний зміст досліджуваної проблеми. Близькою до нашого дослідження є тематика наукової розробки авторського колективу українських вчених, які розкривають проблеми взаємодії держави і суспільства крізь призму вивчення процесів публічної політики [2]. Проблемаам управлінської взаємодії під різним кутом присвячено й інші праці.

© Токар М. Ю., 2019

Мета статті. Актуалізація необхідності розробки нових оптимізаційних підходів до процесу управління державотворчими процесами й залучення до нього ширших верств громадянського суспільства є метою статті. Відповідно, акцентуємо увагу на головному її завданні – необхідності вдосконалення цілісної та безперервної державної політики сприяння розвитку таких важливих інституцій громадянського суспільства як громадські організації, які за своєю спроможністю та сутнісною функціональністю володіють значним потенціалом управлінської мобілізації загальнонаціонального соціуму.

Виклад основного матеріалу. Розвиток громадських організацій в сучасній Україні, на нашу думку, повинен здійснюватися за певними системно-синергетичними параметрами, які ще далеко не складені у комплексне вираження загального конструку громадянського суспільства, а часом носять зовсім не чіткі, епізодичні, максимально хаотичні, обриси в контексті учасника суспільно-політичного дискурсу про головні важелі розвитку держави. Особливо це стає відчутним у періоди, коли держава перебуває в кризових суспільно-політичних ситуаціях і вимагає прийняття швидких та ефективних управлінських рішень. Державні інституції, що пов'язані із виділенням публічної влади із суспільства (державні підприємства, організації та установи), не завжди можуть вчасно відреагувати на виклики державотворення, стають заручниками внутрішніх або зовнішніх обставин, неадекватно реагують на загрози національній безпеці тощо.

У такій ситуації варто прислухатися до порад, які лунають з боку “третього сектору”, відчувати їхній ініціативний порив і маркірувати позитиви їхнього потенціалу для оптимізації сфери державної політики. Інституції, які презентують громадянське суспільство, хоч і не повністю формалізовані, та все ж більш відчутно можуть реагувати на ситуативні суспільно-політичні трансформації й спроможні унеможливити зіткнення державно-суспільних інтересів, витворення певних колізій, що загрожують проявами різного роду конфліктів. Більше того, ми переконані, що громадські організації мають реальні можливості надати посильну допомогу державі у подоланні гальмуючих державотворення явищ і процесів, що в суті своїй несуть загрозу загалом державі та розвитку безпосередньо громадянського суспільства [7].

У даному контексті виникає традиційне питання взаємодії та довіри інституціям громадянського суспільства з боку держави і подолання стереотипного підходу останньої до місця й ролі громадських організацій, зокрема у процесі спільного вирішення державотворчих проблем. У сучасних умовах розвитку демократичної України багато в чому представники громадянства позбавлені державою управлінсько-авангардної місії, участі у безпосередньому прийнятті важливих суспільно значимих рішень та навіть більше – у веденні рівноправної дискусії з владою про напрямки розвитку держави і суспільства. І це стосується не тільки кризових, а й стабільних періодів життя країни. Припускаємо, що поряд із низкою традиційних негативних умов співпраці між інституціями суспільства і держави, це пов'язане також із відсутністю методологічних концептів державного сприяння розвитку громадських організацій в Україні.

Попри спроби державних управлінців, сучасної правлячої еліти України позбавитися не зовсім вдалого досвіду взаємодії попередніх пред-

ставників органів державної влади з більшістю неурядових громадських організацій, у питаннях взаємодовіри та співробітництва, в чисельних важливих суспільно-державних напрямках залишаються значні прогалини і проблеми. На наше переконання, сьогодні в державі маємо негативний досвід в контексті використання знань і умінь про можливості практичного використання у державній політиці комплексного розуміння своєрідної ідеї “взаємного сприяння”. Особливо відчутним є вакуум спроможності співпраці інституцій громадянського суспільства та держави в змісті актуалізації уваги на пріоритетних питаннях розвитку суспільно-політичних відносин. Показові рухи на зустріч, які відбуваються переважно в передвибірчі періоди й візуалізують популізм політиків, не мають практичного ефекту. Очевидно, що ледь задовільний процес вирішення суспільно значимих завдань і проблем за допомогою залучення громадськості крізь мережу неурядових громадських організацій уповільнює процес взаємовигідної державотворчої взаємодії суспільного загалу в Україні. Наголосимо, що це при тому, що громадські організації за своєю суспільною суттю “мають вирішувати свої загальнозначущі справи через їхню реалізацію в державній політиці” [9].

Ключовий концепт нашого дослідження полягає у тому, що незважаючи на покрокове намагання держави усіляко сприяти розвитку громадянського суспільства і його інституціям, прямий вплив на управлінську складову представників громадських організацій залишається значною мірою обмеженим, що порушує баланс загальноприйнятої в демократичних державах принципової цінності народовладдя. Процес децентралізації управлінських відносин, публічність органів державної влади, активізація місцевого самоврядування, розпочатий етап творення об’єднаних територіальних громад та інші позитивні зрушення в Україні все ж поки не дають чіткої відповіді на виклики громадянського суспільства, яке сьогодні все міцніше намагається стати на ноги. Натомість, відчутною залишається не зовсім адекватна реакція інституцій держави на прояви громадянського лідерства та підтримку ініціативності громадських організацій і т.д.

Сьогодні дедалі частіше слід стимулювати введення в практику різноманітність взаємодії суб’єктів суспільно-державних відносин. Нас цікавлять нові підходи, в яких управлінська роль суспільства і держави консенсусно узгоджується. Зокрема, ми вивчили можливість застосування здобутків різних шкіл фасилітації [10] для синхронізації синергетичного ефекту комплексної взаємодії інституцій громадянського суспільства та державної влади на фоні складностей сучасного суспільно-політичного розвитку України. Важливим у цьому контексті є співставлення необхідних теоретичних підходів до практики й потенційних можливостей впливу на державотворчі процеси управлінської діяльності інституцій суспільства і держави. Останнім часом фасилітаційні форми співпраці використовуються в малих групах [3], однак припускаємо, що їх вдосконалені варіанти можуть стати в нагоді й для більш масштабних соціальних середовищ. У результаті визрів авторський підхід до побудови “методу взаємного сприяння” як механізму інституціональної єдності, яка, за нашим задумом, є проявом природного самовираження ініціативності громадських організацій і може сприяти забезпеченню стабільного процесу інтеграції бажань, інтересів та можливостей інституцій суспільства і держави.

Вимогою часу є поглиблення демократичних процесів у сучасній Україні, що змушує актуалізувати увагу на синтезуванні аспектів управлінської діяльності інституцій громадянського суспільства і держави. Одночасно, сучасний стан розвитку України стимулює динамічну модифікацію шляхів оптимізації державної політики сприяння розвитку громадських організацій. Вбачаємо практично вмотивованим формування сталого алгоритму інституціональної співпраці, який можна зобразити у вигляді детермінуючого ряду елементів: інтерес, мотив, можливість, стратегія, засоби, спроба, результат тощо. На нашу думку, щонайменше таке застосування пришвидшить реалізацію ідеї “взаємного сприяння” й символізуватиме бажання “акторів” використовувати потенційні форми взаємодії громадських організацій та державний установи і прояснити варіативність синергетичного ефекту її впровадження в сучасних українських реаліях. У цьому концепті, на наше переконання, формується і символічна єдність ознак інституцій суспільства і держави, які працюють на досягнення спільної мети – державотворення через побудову соціально справедливої держави й громадянського суспільства.

В основу “методу взаємного сприяння” нами закладено мобілізаційно-організаційний підхід, який розвивається з теорії організаційної культури, де цінним постає “людино орієнтована форма співробітництва” в організаціях [5, с. 129]. Також синтезуємо його із формату соціальної мобілізації, в якій центральне місце в розвитку громадянського суспільства відводиться ролі громадян [11]. Отже, ми сконструювали наш метод таким чином, щоб він увібрав у себе наступні форми сприяння розвитку громадських організацій в Україні покроково як: 1) конструювання відкритого середовища, в якому формується розуміння спільного проекту соціального розвитку (базис – свідомість, культура, правила, норми); 2) пошук моделі консенсусного громадсько-державного управління (структурний центр акумуляції, планування та реалізації спільних інтересів); 3) усвідомлене моделювання управлінської діяльності (спільне консенсусне вирішення суспільно значимих завдань). На наш погляд, у назві пропонуваного конструкту – “метод взаємного сприяння” – закладено змістовну можливість вирішення чисельних питань державно-суспільної життєдіяльності на основі ефективної управлінської взаємодії представників влади й громадянського суспільства. Вважаємо, що виходячи з уваги до сучасного розвитку громадянського суспільства й пошуку державою оптимальних методів реалізації процесу демократизації та децентралізації, це питання аж ніяк не є зайвим.

Мотивуємо тим, що сучасна логіка традиційних демократичних відносин наголошує на тому, що суб’єктом і об’єктом управлінської діяльності є людина, а отже питання, у нашому розумінні, інституціональної єдності є природно вмотивованим. Виходячи з цього, практично всі інституції в суспільстві та державі є соціальними, й більшість з них спрямована на реалізацію соціальних інтересів, мають властивість потягу до природного партнерства. Соціальним змістом просякнутий і весь процес взаємодії – від початку (аналіз проблем і знаходження компромісів) до кінця (прийняття рішень і контроль за їх впровадженням). Одночасно дії сторін спрямовані на врахування всієї багатоманітності факторів, які супроводжують управлінський процес та унеможливають конфліктогенні прояви в суспільстві.

Разом з тим, в сучасних умовах розвитку українського суспільства й трансформації загальнолюдських демократичних відносин варто скориста-

тися досвідом громадянської самоорганізації та мобілізації особистості в європейських державах. Західні демократії оперують правовою прагматикою рівноправності, принципами соціальної справедливості, вираженням балансу інтересів більшості і меншості. Демократії властиве забезпечення не тільки громадських інтересів, а й стимулювання громадської ініціативи в питанні вирішення суспільно значимих завдань, що сприяє залученню до державотворчої взаємодії комплексних інтересів держави і суспільства [1]. Відповідно, громадські організації отримують можливість проявити себе в змісті управлінської діяльності через інститут умовних громадських агентів – публічних менеджерів, фасилітаторів, інсайдерів.

Повертаючись до методологічних підходів синергії та фасилітації, що сьогодні вивчається в рамках державного управління [8], синхронне їх застосування, на нашу думку, дає можливість сформувати цілком реальний “конструкт відкритого середовища”, що забезпечить взаємодовіру і взаємовідповідальність усіх зацікавлених сторін суспільного діалогу. Даний концепт розрахований на подолання усталених науково-практичних стереотипів, які унеможливають використання модерних підходів до розвитку державно-суспільних відносин та стимулювання спільної управлінської діяльності громадських організацій та представників державних установ. Головним у ньому вбачаємо розуміння суті тих функцій, які виконуватиме концептуальний механізм інституціональної єдності в практичній площині. Перш за все, наша логіка будуватиметься на тих знаннях, які змальовують динамічні явища і процеси та характеризують складність сучасних суспільно-політичних процесів в Україні.

У даному випадку маємо на увазі досягнення державотворчих цілей завдяки сприянню державою розвитку громадських організацій, їхнім ініціативам і ресурсам, з одного боку, і використання тактики “взаємного сприяння” (методологічний конструкт), віддзеркалення можливостей громадських організацій в напрямку допомоги державним інституціям реалізовувати державотворчий потенціал, з іншого. Такий підхід вимагає використання багатогранності державно-суспільних відносин і відображає загальне ставлення пануючого політичного режиму до громадянського суспільства в цілому та його інституцій, зокрема. В даному випадку інституції держави можна розглядати і як спосіб організації конкретних зв’язків та відносин як цілісної структури, про що пише В. Сімутін [6].

Сприймаємо це і як інструмент динамічної трансформації взаємин між суспільством і державою, що переходили із хаотичного в організований суб’єкт. Їх джерелом виступає синергія суспільних (у першу чергу) та державних інституцій. І цей процес став можливим завдяки поступовому формуванню контактів, а в даному випадку державно-суспільних “зв’язків і відносин”. Якщо проаналізувати деякі події у новітній історії країни під кутом управлінської реалізації етапів “взаємного сприяння”, то таких знайдемо чимало. Щоправда, підхід до подібних досліджень варто перевести у постійну площину й акцентувати увагу на визначенні механізму інституціональної єдності громадських організацій та органів державної влади саме в змісті сталої управлінської практики.

Динаміка колективно-емоційних громадянських сплесків в Україні свідчить про ситуативну увагу до ініціатив громадськості з боку органів державної влади. Щоб зробити її більш стабільною та дієвою необхідно виробити

певний алгоритм колективної співпраці інституцій суспільства і держави. Практичною метою такого конструкту є зростання рівня взаємності, при якому інституціональна єдність стала б пріоритетним напрямом державної політики, в змісті якої б чітко усвідомлювалася ключова роль громадянина, громадських агентів та їхніх організацій, інших об'єднань громадян у процесі прийняття суспільно значимих рішень та у консолідованому державотворенні загалом.

Висновки з даного дослідження і перспектив подальших розвідок у даному напрямку. Вищенаведені аргументи закликають до актуалізації забезпечення різних форм концептуальної єдності спільної управлінської діяльності громадських організацій, як демократичних елементів громадянського суспільства та держави. Це є викликом сучасного розвитку демократичних відносин, поглибленням і конкретизацією механізму реалізації демократичних процедур. Соціальний аспект управлінської діяльності постає феноменом різнорівневої децентралізації й вписується у вимоги розвитку сучасної демократії. А конструкт відкритого середовища, як стабільно існуючий простір, в якому головну роль відіграє громадськість, потребуватиме ефективної співпраці громадських організацій з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами та отримає належну підтримку в змісті державної політики сприяння розвитку громадських організацій.

Список використаних джерел

1. Белей І. Зарубіжний досвід демократичного врядування та можливості його застосування в українській практиці. *Державне управління та місцеве самоврядування*. Вип. 2 (5). 2010. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10bimzur.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10bimzur.pdf) (дата звернення: 15.03.2019).
2. Телешун С. О., Рейтерович І. В., Ситник С. В. та ін. *Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики* : наук. розробка. Київ : НАДУ, 2013. 44 с.
3. Майстерність фасилітації. Сучасні підходи до роботи з групою. *Humantime*. URL: <http://humantime.com.ua/service/maysternist-fasilitatsi-suchasni-pidhodi-do-roboti-z-grupoyu-navchalniy-kurs-1> (дата звернення: 15.03.2019).
4. Петровський П. М. Гуманітарний ресурс демократизації державного управління України: теоретико-методологічний аспект. Львів, 2012. 212 с.
5. Петровський П. М. *Методологія наукового дослідження в галузі державного управління* : навч. посіб. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2015. 240 с.
6. Сімутін В. Інститути держави як складові елементи механізму сучасної держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2014. Вип. 27 (1). С. 54–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_27%281%29_15 (дата звернення: 15.03.2019).
7. Твердохліб О. С. Вплив громадських організацій на формування та реалізацію державної інформаційної політики. *Аспекти публічного управління*. № 9–10 (11–12), вересень-жовтень 2014. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/118/118/> (дата звернення: 15.03.2019).
8. Черленяк І. І. Синергетичні моделі оптимізації системи державного управління : монографія. Ужгород : Поліграфцентр "Ліра", 2010. 656 с.
9. Шахненко Є. Д. Теоретико-методологічна змістовність державної політики та роль інститутів громадянського суспільства в її формуванні. *Державне будівництво*. № 2. 2008. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2008-2/doc/1/16.pdf> (дата звернення: 15.03.2019).
10. Шварц Р. Школи фасилітації: основні світові підходи до групової роботи. Schwarz R. *The Skilled Facilitator: A Comprehensive Resource for Consultants, Facilitators, Managers, Trainers and Coaches*. San Francisco: Jossey-Bass, 2002. Перекл. : Н. Лисова, Т. Сухенко. *Humantime*. URL: <http://humantime.com.ua/blog/shkoli-fasilitatsi-osnovni-svitovi-pidhodi-do-grupovo-roboti-1#main> (дата звернення: 15.03.2019).
11. Houghton, G. *Community Economic Development*. Printed in the United Kingdom for the Stationary Office by Albert Gait Ltd, Routledge, 2002. 276 p.

References

1. Belei, I. (2010). Zarubizhnyj dosvid demokratychnoho vriaduvannia ta mozhlyvosti joho zastosuvannia v ukrainskij praktytsi. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia, issue 2 (5)* URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10bimzup.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10bimzup.pdf) [in Ukrainian].
2. Teleshun, S.O., Reitrovych, I.V., Sytnyk, S.V. et al. (2013). Vzaiemodiia derzhavy i suspilstva v protsesakh publichnoi polityky: nauk. rozrobka. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
3. Maisternist fasulitatsii. Suchasni pidkhody do roboty z hrupoj. *Humantime*. URL: <http://humantime.com.ua/service/maysternist-fasulitatsi-suchasni-pidhodi-do-roboti-z-grupoyu-navchalnyk-kurs-1> [in Ukrainian].
4. Petrovskij, P.M. (2012). Humanitarnyj resurs demokratyzatsii derzhavnoho upravlinnia Ukrainy: teoretyko-metodolohichnyj aspekt. Lviv [in Ukrainian].
5. Petrovskij, P.M. (2015). Metodolohiia naukovoho doslidzhennia v haluzi derzhavnoho upravlinnia. Lviv: LRIDU NADU [in Ukrainian].
6. Simutin, V. (2014). Instytut derzhavy jak skladovi element mekhanizmu suchasnoi derzhavy. *Naukovyj visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Pravo, issue 27 (1), 54–57*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_27%281%29_15 [in Ukrainian].
7. Tverdokhlib, O.S. (2014). Vplyv hromadskykh orhanizatsij na formuvannia ta realizatsiiu derzhavnoi informatsiinoi polityky. *Aspekty publichnoho upravlinnia, 9-10 (11-12)* URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/118/118/> [in Ukrainian].
8. Chereniak, I.I. (2010). Synerhetychni modeli optymizatsii systemy derzhavnoho upravlinnia. Uzhhorod: Polihraftsentr "Lira" [in Ukrainian].
9. Shakhnenko, E.D. (2008). Teoretyko-metodolohichna zmistovnist derzhavnoi polityky ta rol instytutiv hromadianskoho suspilstva v ii formuvanni. *Derzhavne budivnytstvo, 2*. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-2/doc/1/16.pdf> [in Ukrainian].
10. Shvarts, R. (2002). Shkoly fasylytitsii: osnovni svitovi pidkhody do hrupovoi roboty. *The Skilled Facilitator: A Comprehensive Resource for Consultants, Facilitators, Managers, Trainers and Coaches*. San Francisco: Jossey-Bass. URL: <http://humantime.com.ua/blog/shkoli-fasulitatsi-osnovni-svitovi-pidhodi-do-grupovo-roboti-1#main>.
11. Haughton, G. Community Economic Development. Printed in the United Kingdom for the Stationary Office by Albert Gait Ltd, Routledge, 2002. 276 p.

Tokar M. Yu., PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Doctoral Student of Public Administration
Department, LRIPA NAPA, Lviv
ORCID 0000-0001-8426-4481

THE URGENCY OF ENSURING THE CONCEPTUAL UNITY OF MANAGEMENT ACTIVITIES OF CIVIC ORGANIZATIONS AND STATE

An attempt has been made to actualize the issues of ensuring the conceptual unity of management activity of public organizations and the state. Much attention was paid to the effective cooperation of public organizations with state authorities, local self-government bodies, united territorial communities and appropriate support within the content of the state policy of promoting the development of civic organizations in Ukraine. The author proposes a "mutual assistance" method, which aims at increasing the level of reciprocity, in which institutional unity would become a priority direction of state policy. The necessity of developing new optimization approaches to the process of governing the state-building processes and the involvement of wider layers of civil society towards it has been emphasized. Accordingly, attention is drawn to its main task – to improve the integral and continuous state policy of promoting the development of such important institutions of civil society as public organizations, which, according to their capacity and essential functionality, possess significant potential for managerial mobilization of the national community. It has been proved that the development of civic organizations in modern Ukraine should be carried out according to certain systemic-synergetic parameters that are far from being integrated into the complex expression of the general construct of civil society, and sometimes they are quite unclear, sporadic, as much as possible chaotic outlines in the context of the participant of the socio-political discourse on the main levers of state development. The periods when the state is in socio-political situations and requires the adoption of fast and effective management decisions are outlined. Public institutions, as related to the allocation of public authority from society, may not always be able to respond in a timely manner

to state-building challenges, become hostages to internal or external circumstances, and respond inadequately to the threats of national security, etc.

It was stressed that only when state institutions consider public organizations as equal partners in fulfilling social orders of citizens and stimulate cooperation with them primarily in educational, patriotic, educational, cultural and recreation spheres, rapid changes in the institutional psychology of state-building carriers are possible.

Key words: the method of mutual assistance, the state, civil society, public organizations.

Надійшла до редколегії 28.03.2019 р.